

НЕВІНГЛОВСЬКА Ю. М.

ПОНЯТТЯ ТА ЗМІСТ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ ТА ОБМЕЖЕННЯ МОНОПОЛІЗМУ В УКРАЇНІ

У статті на основі доктринальних положень теорії адміністративного права, чинного законодавства визначено та сформовано поняття й розкрито зміст публічного адміністрування економічної конкуренції та обмеження монополізму в Україні. Визначено, що держава здійснює свою політику через державні органи (посадових осіб), діяльність яких має виконавчо-розпорядчий та судовий характер, спрямований на практичну реалізацію функцій і завдань держави через здійснення судового й адміністративного контролю та нагляду за додержанням антимонопольно-конкурентного законодавства з метою підвищення конкурентоспроможності національної економіки, досягнення високих темпів економічного зростання й забезпечення економічної та політичної безпеки країни.

Ключові слова: публічне адміністрування, економічна конкуренція, підприємницька діяльність, монополізм, адміністративне право, органи державної влади

В статье на основе доктринальных положений теории административного права, действующего законодательства определены и сформированы понятия и раскрыто содержание публичного администрирования экономической конкуренции и ограничения монополизма в Украине. Определено, что государство осуществляет свою политику через государственные органы (должностных лиц), деятельность которых носит исполнительно-распорядительный и судебный характер, направленный на практическую реализацию функций и задач государства через осуществление судебного и административного контроля и надзора за соблюдением антимонопольно-конкурентного законодательства с целью повышения конкурентоспособности государственной экономики, заслуги больших темпов экономического роста и обеспечения экономической и политической сохранности страны.

Ключевые слова: публичное администрирование, экономическая конкуренция, предпринимательская деятельность, монополизм, административное право, органы государственной власти

The article, based on doctrinal provisions, the theory of administrative law, current legislation, defines and forms the concept and reveals the content of public administration of economic competition and the restriction of monopoly in Ukraine. It is determined that the state implements its policy through state bodies (officials), whose activities are executive and by-law, aimed at the practical implementation of functions and tasks of the state through control and supervision of compliance with antitrust and competition laws to increase the competitiveness of the national economy, achieving high rates of economic growth and ensuring economic and political security of the country.

Key words: public administration, economic competition, business activity, monopoly, administrative law, public authorities.

Вступ. Конституція України гарантує кожному право на підприємницьку діяльність. Держава забезпечує захист конкуренції у підприємницькій діяльності. Не припускаються зловживання монопольним становищем на ринку, неправомірне обмеження конкуренції та недобросовісна конкуренція. Види й межі монополії визначаються законом. Держава захищає права споживачів, здійснює контроль за якістю і безпекою продукції та всіх видів послуг і робіт, сприяє діяльно-

сті громадських організацій споживачів [1]. І дійсно, розвиток економіки неможливо уявити без існування здорової конкуренції. З моменту незалежності держава першочерговим завданням ставила перед собою підтримку економічної конкуренції та боротьбу з монополізмом задля недопущення перевищення цінової політики та певних економічних важелів в одних руках. Визначення впливу монополій на економіку загалом є дуже важливим і водночас вкрай складним завданням. Усе більше в Україні відбувається скандалів, пов'язаних саме з монополізацією групи «Приват» на ринку палива, де неодноразові та неординарні рішення судів різного рівня викликають нерозуміння в народі з приводу їх законності та впливу держави на ці процеси. Крім того сфера транспортних послуг у всіх сферах без винятку також викликає занепокоєння й багато питань. Саме тому останнім часом усе більше уваги приділяється саме цим питанням, що є вкрай актуальними.

В основу нашого дослідження лягли роботи науковців з адміністративного права, а саме Б. Авер'янова, Р. Алімова, О. Бандурки, О. Безпалової, Ю. Битяка, З. Борисенко, П. Волвенко, В. Галушка, В. Гарашука, І. Голосніченка, С. Гусарова, А. Іванищука, С. Ківалова, Л. Коваль, О. Когут, Т. Коломось, В. Колпакова, А. Комзюка, С. Кузьменка, О. Крупчан, І. Магновського, Б. Малишева, Р. Мельника, О. Наливайка, С. Онищенко, Т. Удалова, І. Полякова, Ю. Притики, В. Сердюк, А. Стрижак, Г. Христова, Д. Хорошковської та ін.

Постановка завдання. Мета статті полягає в тому, щоб на основі доктринальних положень, теорії адміністративного права, чинного законодавства визначити та сформулювати поняття й розкрити зміст публічного адміністрування економічної конкуренції та обмеження монополізму в Україні.

Результати дослідження. Розглядаючи будь-яку сферу суспільних відносин, як-то в нашому випадку економічну, не обійтись без призми адміністративного права, оскільки будь-яка діяльність насамперед розглядається в адміністративній площині. Визначаючи поняття та зміст публічного адміністрування економічної конкуренції та обмеження монополізму в Україні, слід підійти від самого визначення та поняття значення певних слів. Так, щодо економічної конкуренції сьогодні серед науковців відсутня стала точка зору. Укладачі господарського законодавства трактують поняття конкуренції (*concurrentia* – із латинської означає «змагання, суперництво») як боротьбу між товаровиробниками за найвигідніші умови виробництва і збуту товарів і послуг, за привласнення найбільших прибутків. Конкуренція – це найважливіша ланка всієї системи ринкового господарства, що є стимулом, який спонукає людину до конкурентної боротьби, прагненням перевершити суперників.

Під економічною конкуренцією розуміється змагання між суб'єктами господарювання з метою здобуття завдяки власним досягненням переваг над іншими суб'єктами господарювання, унаслідок чого споживачі, суб'єкти господарювання мають можливість вибирати між кількома продавцями, покупцями, а окремий суб'єкт господарювання не може визначати умови обігу товарів на ринку [2]. У науковій літературі вважають, що «конкуренція» – це важливий елемент механізму саморегулювання ринкової економіки й водночас конкретна форма її функціонування. Тобто конкуренція – це суперництво між суб'єктами ринкової економіки за найкращі умови виробництва, вигідну позицію на ринку тощо [3]. У Законі України «Про захист економічної конкуренції» зазначено, що економічна конкуренція (конкуренція) – це змагання між суб'єктами господарювання з метою здобуття завдяки власним досягненням переваг над іншими суб'єктами господарювання, унаслідок чого споживачі, суб'єкти господарювання мають можливість вибирати між кількома продавцями, покупцями, а окремий суб'єкт господарювання не може визначати умови обігу товарів на ринку [4].

У своєму дослідженні з економіки Т. Гончарук зазначила, що конкуренція – це об'єктивні економічні відносини у процесі динамічного суперництва (яке має примусовий, суперечливий та евристичний характер) між суб'єктами господарювання, які мають спільні цілі. Також нею зазначено, що конкуренція між країнами не тільки існує, а й загострюється, оскільки є об'єктивні передумови для того, щоб міжнародні економічні відносини породжували досить гострі суперечності між інтересами різних країн. Важливим є й те, що ігнорувати їх не можна, оскільки від результатів конкурентної боротьби залежить вирішення державами внутрішніх проблем зайнятості, підвищення конкурентоспроможності національної економіки, досягнення високих темпів економічного зростання й забезпечення економічної та політичної безпеки країни [5].

Окрім того, визначення конкуренції у сфері господарювання міститься в Господарському кодексі України, де зазначено, що держава підтримує конкуренцію як змагання між суб'єктами господарювання, що забезпечує завдяки їх власним досягненням здобуття ними певних економічних переваг, унаслідок чого споживачі та суб'єкти господарювання отримують можливість вибо-

ру необхідного товару і при цьому окремі суб'єкти господарювання не визначають умов реалізації товару на ринку. Органам державної влади й органам місцевого самоврядування, що регулюють відносини у сфері господарювання, забороняється ухвалювати акти або вчиняти дії, що визначають привілейоване становище суб'єктів господарювання тієї чи іншої форми власності або ставлять у нерівне становище окремі категорії суб'єктів господарювання чи іншим способом порушують правила конкуренції. У разі порушення цієї вимоги органи державної влади, до повноважень яких належить контроль і нагляд за додержанням антимонопольно-конкурентного законодавства, а також суб'єкти господарювання можуть оспорювати такі акти в установленому законом порядку. Уповноважені органи державної влади й органи місцевого самоврядування мають здійснювати аналіз стану ринку і рівня конкуренції на ньому і вживати передбачених законом заходів щодо упорядкування конкуренції суб'єктів господарювання. Держава забезпечує захист комерційної таємниці суб'єктів господарювання відповідно до вимог цього Кодексу та інших законів [6].

Таким чином, виходячи з вищезазначених понять, доходимо висновку, що завдяки здоровій конкуренції підвищується попит на певний вид товару, забезпечується відповідна якість-ціна, і споживач насамперед може повністю задовольнити не тільки свої особисті потреби в певному споживанні, а й обрати кращі умови для працевлаштування тощо, а на державу в особі певних органів покладено основні завдання щодо забезпечення рівних умов для всіх без винятку підприємців і контролю за підвищенням рівня якості відповідного товару.

Що стосується монополізації, то укладачі сучасної правової енциклопедії зазначають, що слово «монополізація» (від. гр. *monopolia*, *monos* – «один», *poleo* – «продаю») означає досягнення суб'єктом господарювання (групою суб'єктів господарювання) монопольного домінуючого становища на ринку товару. Монополія досягається шляхом концентрації суб'єктів господарювання, недобросовісної конкуренції, антиконкурентних узгоджених дій, які призвели чи можуть призвести до недопущення, усунення чи обмеження конкуренції [7, с. 197]. Якщо ми говоримо про Україну, то на 47% ринків товари реалізуються в умовах конкуренції, близько 11% – це ринки природних монополій, а решта – це ринки, на яких є монопольне або олігопольне становище. Незважаючи на те, що Антимонопольний комітет працює й розглядає щороку кілька тисяч справ, загалом рівень монополізації зростає. Найбільш монополізованими в Україні є паливно-енергетичний комплекс і ринок транспорту та зв'язку [8].

Із метою корелювання цих питань у державі створено та діє Антимонопольний комітет, який зобов'язаний забезпечити дотримання гравцями ринку правил добросовісної конкуренції, створення конкурентної політики та здійснювати контроль за дотриманням цих правил. А на ринках, де конкуренція об'єктивно неможлива (на ринках природної монополії – в енергетиці, комунальних послугах, зв'язку) з метою недопущення і припинення протиправних (антиконкурентних) дій, провідну роль відіграють нацкомісії. Але слід відзначити, що на сьогодні є низка проблемних питань щодо діяльності цих комісій: по-перше, вони в односторонньому порядку мають можливість впливати на результати функціонування інших учасників, по-друге, члени Національної тарифної комісії (НКРЕКУ) неодноразово завищували заробітну платню майже вдвічі та виписували собі завеликі премії.

При цьому треба підкреслити, що згідно з Господарським процесуальним кодексом України справи у спорах, що виникають з відносин, пов'язаних із захистом економічної конкуренції, обмеженням монополізму в господарській діяльності, захистом від недобросовісної конкуренції, зокрема у спорах, пов'язаних з оскарженням рішень Антимонопольного комітету України, а також справи за заявами органів Антимонопольного комітету України з питань, віднесених законом до їх компетенції, належать до юрисдикції господарських судів [9].

Висновки. Отже, держава здійснює свою політику через державні органи (посадових осіб), діяльність яких має виконавчо-розпорядчий та господарсько-судовий характер, спрямований на практичну реалізацію функцій та завдань держави через здійснення адміністративного й судового контролю та нагляду за додержанням антимонопольно-конкурентного законодавства з метою підвищення конкурентоспроможності національної економіки, досягнення високих темпів економічного зростання та забезпечення економічної й політичної безпеки країни.

Список використаних джерел:

1. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Мачуський В.В., Постульга В.Є. Господарське право : навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2004. 275 с.
3. Конкуренція. *Юридична енциклопедія*: [у 6 т.] / ред. кол. Ю.С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.]. Київ : Українська енциклопедія ім. М.П. Бажана, 2001. Т. 3 : Київ. 792 с.

4. Про захист економічної конкуренції. Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 12. Ст.64.
5. Гончарук Т.І. Конкуренція: сучасна економічна характеристика та особливості. *Актуальні проблеми економіки*. 2004. № 2. С. 130-146.
6. Господарський кодекс України. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №№ 18, 19-20, 21-22. Ст. 144.
7. Сучасна правова енциклопедія / О.В. Зайчук, О.Д. Крупчан, В.С. Ковальський та ін. ; за заг. ред. О.В. Зайчука. Київ. Юрінком Інтер, 2015. 408 с.
8. В Україні монополізовано 42% ринків – голова АМКУ. 2015. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2015/07/13/550443/>
9. Господарський процесуальний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 6. Ст. 56.

УДК 347.73

НИКІТИН В. В.

КРИТЕРІЇ РЕЗИДЕНТСТВА Й ТЕРИТОРІАЛЬНОСТІ ПРИ РЕГУЛЮВАННІ ПОДВІЙНОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ

У статті, спираючись на аналіз наукових поглядів вчених та норм чинного законодавства, розкрито критерії резидентства й територіальності при регулюванні подвійного оподаткування в Україні. Доведено, що поняття податкове резидентство України стосовно фізичної особи – це усталений економіко-правовий зв'язок між платником податків і державою, що впливає з територіальної причетності особи до держави, її економічних інтересів, тісних особистих зв'язків, громадянства й реалізується в податкових правовідносинах з приводу об'єкта оподаткування з метою деталізації її податкового обов'язку як платника податків.

Ключові слова: критерії, резидентство, територіальність, регулювання, подвійне оподаткування.

В статье, опираясь на анализ научных взглядов ученых и норм действующего законодательства, раскрыты критерии резидентства и территориальности при регулировании двойного налогообложения в Украине. Доказано, что понятие налоговое резидентство Украины относительно физического лица – это устоявшаяся экономико-правовая связь между налогоплательщиком и государством, которая следует из территориальной причастности лица к государству, его экономических интересов, тесных личных связей, гражданства и реализуется в налоговых правоотношениях по поводу объекта налогообложения с целью детализации ее налогового долга как налогоплательщика.

Ключевые слова: критерии, резидентство, территориальность, регулирование, двойное налогообложение.

The article, based on the analysis of scientific views of scientists and the norms of current legislation, reveals the criteria of residency and territoriality in the regulation of double taxation in Ukraine. It is proved that the concept of tax residency of Ukraine in relation to an individual is an established economic and legal relationship between the taxpayer and the state, arising from the territorial involvement of the person in the state, its economic interests, close personal ties, citizenship and implemented in tax relations concerning the object of taxation in order to detail its tax liability as a taxpayer.

Key words: criteria, residency, territoriality, regulation, double taxation.